
Interview met....

WIJBREN LANDMAN

Wijbren Landman is de 'vlinderman' van de grootste en waarschijnlijk de mooiste overdekte tropische vlindertuin ter wereld, gelegen in het al even mooie Noorder Dierenpark in Emmen. "Vlinders" had een gesprek met hem.

Op een koude, mistige decembermorgen stapte "Vlinders" de comfortabel warme (24°C) vlindertuin binnen. Ruim 1000 m² tropische tuin -met een weelderige begroeiing en watervalletjes, die voor een hoge luchtvochtigheid zorgen- en honderden tropische vlinders vormen een fraai schouwspel.

De vlindertuin werd in mei 1985, het jaar van het 50 jarig jubileum van het Noorder Dierenpark, geopend. De gemeente Emmen had zichzelf voor die gelegenheid tot "Vlinderstad" omgedoopt. De vlindertuin heeft het park geen windeieren gelegd. Gelokt door deze en andere attracties (zoals het Biochron en het Afrikahuis) zijn de bezoekersaantallen inmiddels tot meer dan één miljoen per jaar opgelopen.

Wijbren, een bebaarde, rustige Fries ontvangt ons hartelijk en leidt ons achtereenvolgens door de vlindertuin, de paarruimte en de kweekruimte. Vervolgens start het gesprek tussen vlinderliefhebbers.

Wijbren, allereerst een vraag die velen zich zullen stellen: hoe ben je hier terecht gekomen?

Er werd mij gevraagd om eens langs te komen. Begin '84 zal dat geweest zijn. Een bevriende bioloog (Henk Hiddingh, werkzaam in het Noorder Dierenpark) had mijn naam doorgegeven aan de directie.

Je bent zelf ook bioloog?

Ja, ik heb biologie gestudeerd in Groningen. In mijn doctoraaltijd heb ik me wel verdiept in insecten, met name sprinkhanen.

Geen vlinders?

Nee, niet speciaal vlinders. Maar er werd me destijds in het gesprek met de directie gevraagd om eens 'na te denken' over tropische vlinders. De directie dacht over een vlinderhuis of -tuin.

Eén van de uitgangspunten bij de realisatie daarvan was dat we (zoveel mogelijk) zelf de vlinders zouden moeten kweken.

Overigens is het kweken van dieren voor eigen collectie een uitgangspunt dat geldt voor het hele park.

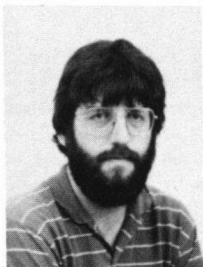
(Hij veert nadrukkelijk op.)

In '84 waren dus de eerste besprekingen. Ik ben toen alles bij elkaar gaan lezen, gaan praten met mensen met ervaring -maar dat waren er niet veel. Met name over het kweken van tropische vlinders was nog niet veel bekend. Zo ben ik bijvoorbeeld een kijkje gaan nemen in het Butterfly House in Londen, maar daar vliegen hoofdzakelijk vlinders die in de tropen gekweekt worden en vervolgens naar Engeland worden opgestuurd.

Mensen die echt kweken -dat wil dus zeggen: vlinders laten paren, eieren laten afzetten en de rupsen tot vlinders opkweken en dat een aantal generaties achtereen- die zijn er niet veel. Er is wel zo iemand op Guernsey. Die man beheert een vlindertuin waar de nadruk ligt op kweken. Ik ben daar geweest, in wat eens een tomatenkas was.

Maar de één zegt dit, de ander dat. Uiteindelijk moet je toch zelf door uitproberen achter de beste methode zien te komen.

Langzamerhand heb ik gemerkt dat de

ruimte waarin de vlinders gekweekt worden, erg belangrijk is. Soorten die het elders goed doen, daarvan is nog niet gezegd dat ze het hier ook goed zullen doen. Je vraagt je vaak af : waarom niet? Wat is het verschil? Er zijn echter zoveel factoren -zowel bekende als voor mij nog onbekende- die een rol spelen. Soms kunnen het ook genetische factoren zijn. Een concreet voorbeeld is de Monarchvlinder. Die deed het hier erg slecht. Adviezen gevraagd en uitgevoerd, maar het werkte niet. Maar een tijdje geleden kreeg ik een aantal exemplaren van een andere stam en... ineens geen moeilijkheden meer. De kweek loopt nu prima zonder al die speciale aanpassingen. Een ander voorbeeld waarbij de genetica om de hoek komt kijken, is dat van de doodshoofdvlinder. De rupsen gebruiken we in de vlinderexpositie. Om voldoende aanbod te hebben hield ik steeds een aantal rupsen in 'reserve' in de koelkast -om tijd te rekken, om de ontwikkeling te vertragen. De 7^e generatie was echter ineens niet meer koelkast-bestendig. Inteelt ?

Wat hier erg goed gaat, is de kweek met de Heliconidae. We hebben hier zes verschillende soorten rondvliegen waarvan vijf het er uitstekend doen. Terwijl de Heliconidae juist als moeilijke soorten te boek staan. Wil je die 's winters overhouden dan moet je ze zeker houden bij 35 °C werd me verzekerd. Hier 'overwinteren' ze bij 24 °C en het gaat uitstekend. Clive Farrel, de schrijver van 'The Butterfly Garden' - de bijbel voor de vlinderkweker - keek hier zijn ogen uit.

Het is wel zo, omdat Heliconidae het op andere plaatsen slecht doen, dat je voor deze groep volledig aangewezen bent op je eigen kweek. Dan is er zelden bloedverversing, aanvoer van nieuw genetisch materiaal, mogelijk.

*Hoe gaat de kweek in zijn werk ?
Hoe verzamel je de eitjes ?*

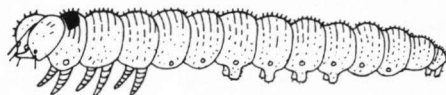
In de tuin staan her en der verspreid afzetplanten voor de vlinders. Deze planten controleren we dagelijks op eitjes. Zodra er voldoende opzitten, wordt er een nieuwe plant neergezet, en gaat de plant met de eitjes naar de kweekruimte. Na een aantal dagen komen de eitjes uit. (*Wijbren laat ons een aantal voedselplanten zien - citrus planten voor de pages, passiebloemen voor de Heliconidae. Op de meeste planten zitten een aantal rupsen; soms (hele) kleine, soms flink grote.*)

We houden de rupsen zoveel mogelijk op levende voedselplanten. Dat zijn dus de planten waarop de eitjes zijn afgezet. Vroeger hield ik de jonge rupsen nog wel in aparte plastic bakjes. Er trad toen echter veel sterfte op onder die kleine rupsen. Waarschijnlijk door de te lage luchtvochtigheid en lagere voedselkwaliteit. Daar heb ik nu geen last meer van.

Heb je wel eens gedacht aan een kunstmatig medium voor de rupsen ?
Jazeker. Het is echter erg arbeidsintensief en voor iedere soort moet je weer een ander medium ontwikkelen. We hebben er wel mee geëxperimenteerd maar we zijn er mee gestopt. Ik blijf er echter wel in geïnteresseerd.

Dus voorlopig blijft de voorkeur naar levende planten uitgaan ?

Ja, rupsen op levend plantmateriaal is het beste. Je raakt ze dan zo min mogelijk aan en het is minder arbeidsintensief.

Moeten de rupsen nog wel eens overgezet worden ?

Als de plant tot een bepaalde hoogte kaalgevreten is, ja. Dan krijgen ze een verse plant, zodat de afgevreten plant zich kan herstellen. We hebben hier zo'n 2000 passiebloemen en 1500 citrusplanten. Die planten komen van onze eigen tuindienst en vormen zo de basis voor de vlinderkweek. Bovendien worden die planten niet bespoten en dat is wel het geval met planten die je in de winkel koopt. Eventuele plantenziekten worden biologisch bestreden.

Wat doen jullie met de poppen?

De poppen worden dagelijks uitgezocht en in een aparte kast gelegd. Ze liggen op vochtig karton. Daaronder liggen hydrokorrels die langzaam maar continu vocht afgeven. Van deze kast worden de poppen naar een grote poppenkast (*brede lach op het gezicht*) in de vlindertuin overgebracht. Dan kunnen de bezoekers ze zien uitkomen.

En degene die niet of niet goed uitkomen?

Ook dat zal de bezoeker te zien krijgen. Maar dat hoort erbij. In de natuur gaan de dingen ook niet altijd perfect en dat mag je best laten zien.

Hoe hoog is de "efficiency"? Welk gedeelte van de eieren levert nu uiteindelijk weer een vlinder?

Dat verschilt erg per soort. Voor de Heliconidae schat ik het op zo'n 90%, bij de andere soorten fluctueert het meer. Voor de pages zijn er voldoende voedselplanten van de juiste soort aanwezig. We hopen daar dan ook binnenkort een hoog, constant percentage eieren te hebben dat zich tot vlinder ontwikkeld. Gemiddeld komen hier per week zo'n 200 tot 300 vlinders uit de pop.

En die vlinders zorgen weer voor nieuwe eitjes?

In de paarruimte bevinden zich een aantal ruimtes, waar verschillende vlindersoorten gescheiden gehouden worden. Enerzijds is dat om de soortenrijkdom in stand te houden, want elke soort heeft nu in zo'n ruimte de kans om eieren af te zetten, zonder last te hebben van concurrentie van verwante soorten. Anderzijds is het om van die soorten, die in de vlindertuin tot kruisen komen, ook de zuivere "soorten" in stand te houden.

Hoe bepaal je welke soorten je wilt laten rondvliegen? Komt elke nieuwe soort die je kunt krijgen in aanmerking?

Nee hoor. Een soort moet aan een aantal criteria voldoen wil hij hier in de vlindertuin mogen rondvliegen. Allereerst moeten we weten wat de voedselplant is van de rups en die plant moeten we dan in grote hoeveelheden in voorraad kunnen hebben. Verder moet de soort zich "goed" gedragen. Hij moet bijvoorbeeld rustig rondvliegen en niet ergens tegen een raam aangeplakt zitten. Het gaat erom dat het publiek -zoals voor alle dieren in het park geldt- zoveel mogelijk van het natuurlijk gedrag te zien krijgt.

Verder moet de soort zich goed voortplanten en dat is natuurlijk nauw verbonden aan het vertonen van natuurlijk gedrag. Immers dieren die zich niet thuis voelen hier, zullen niet voor nakomelingen zorgen. We proberen hier zoveel mogelijk de aankoop van nieuwe dieren te beperken.

We hebben hier een basisgroep van 100% zelf kwekende soorten, dat zijn de Heliconidae. Daarnaast een groep van pages -soorten die er erg mooi uitzien en fraai door de tuin vliegen - waar we wat meer moeite mee hebben. Soms stort de derde generatie plotseling in door ons onbekende factoren. Het kan best inteelt wezen. We proberen dan de volgende keer bij de tweede generatie voor wat bloedverversing te zorgen.

Hoeveel soorten hebben jullie hier rondvliegen?

'Zomers ongeveer 30 tot 35 soorten, 's winters rond de 20 soorten.

In de tuin zagen we perspexplaatjes met kunstbloemen. Wat zit er in die buisjes?

In iedergeval zit er altijd honingwater in. In de zomer blijft het hierbij. In de winter daarentegen worden er wat extra eiwitten toegevoegd in de vorm van pollenkorrels. Daar kan je tegenwoordig makkelijk aankomen. Elke reformzaak verkoopt ze. Of de Heliconidae -de grote consumenten van stuifmeel- worden bijgevoerd met het mengsel dat we hier geven aan de kolibries. Maar eiwitten bederven snel. We hebben dan ook het liefst dat de vlinders zoveel mogelijk kunnen putten uit "natuurlijke" bloemen.

We hebben tot nu toe alleen maar over tropische vlinders gesproken. Jullie hebben hier geen nederlandse vlinders? Nog niet, maar daar komt het volgend jaar verandering in. Dit voorjaar gaat de 'Hof van Heden' open. Dat is een reeks van tuinen en kassen waarin planten en hun gebruik aan het publiek worden getoond. Ook aan de landbouwtechnieken en weefselkweken wordt aandacht besteed.

Eén van die tuinen wordt speciaal ingericht voor inheemse vlinders. Het moet er erg mooi uit gaan zien. Het wordt een overdekt geheel waarin we een aantal biotopen nabootsen. Een stukje Drenthe, wat verschaald grasland en wegbermen. Ook willen we laten zien hoe je je eigen tuin

aantrekkelijk voor vlinders kunt maken. Een buddleia is niet voldoende. Ook hier zul je het educatieve doel weer duidelijk terug vinden.

Welke soorten komen er? Gaan jullie ze zelf kweken?

We weten het nog niet precies, maar in ieder geval de bekende soorten zoals de brandnetelvlinders en witjes. We zijn van plan om ze hier zelf te gaan kweken. Er komt hier een aparte kweekruimte voor de nederlandse vlinders die duidelijk gescheiden wordt van de tropische kweekruimte. Dit niet alleen vanwege mogelijke parasieten, maar ook vanwege de temperatuur. De opzet is wel hetzelfde. Een voorzichtige opbouw en die dan langzaam uitbreiden. Er is overigens nog niet precies te zeggen hoe de ruimte eruit zal komen te zien, die beslissingen moeten nog genomen worden, maar dat kan hier snel - desnoods in één dag.

Hoe kom je aan de vlinders?

Een gedeelte via de kweekcentra die ze verhandelen. Verder heb ik contacten met mensen van de Vlinderstichting.

Heb je zelf kweekervaring met nederlandse vlinders?

Nauwelijks, vandaar hierbij meteen een oproep. Kwekers die ervaring hebben met bepaalde soorten en - beter nog - die ze zelf kweken, wil ik vragen contact met me op te nemen. Ervaringen op kweekgebied zijn helaas niet of nauwelijks gebundeld. Maar het moet en zal een succes worden, daarvan ben ik overtuigd! De bestaande inheemse vlindertuinen, die ik gezien heb althans, vind ik nogal teleurstellend.

Wijbren, de slotvraag: wat vind je de mooiste vlinder?

Laat ik het eens anders stellen. Wat vind ik de mooiste rups?

We worden meegenomen naar een prachtige wijsvinger-dikke en lange rups in harmonieuze bruintinten: Caligo memnon - uilvlinder.